

Haarlem en Rijnland werken aan projectoverstijgende aanpak stedelijke wateropgave

Stedelijke uitbreidings- en verdichtingsprojecten leiden tot een geringere infiltratie van het hemelwater in de bodem en daarmee tot een toename van de piekbelasting op het oppervlaktewater. Daarom dienen projecten hun wateropgave in principe binnen de eigen projectgrenzen op te lossen. Dat betekent dat compenserende waterberging op eigen terrein moet worden gerealiseerd. Wanneer in elk projectgebied een vijver gegraven wordt, kan dit leiden tot een versnippering van het watersysteem. Het netwerk aan singels, grachten en vaarten in de gemeente Haarlem is eerder gebaat bij een projectoverstijgende aanpak van de wateropgave. Met de invoering van een waterboekhouding, een waterfonds en een afkoopregeling creëren de gemeente Haarlem en het Hoogheemraadschap van Rijnland de mogelijkheid om de benodigde waterberging ook buiten deze projecten te realiseren.

De afgelopen 50 jaar is Haarlem enorm gegroeid. Weilanden hebben plaatsgemaakt voor woonwijken en bedrijventerreinen. Dit betekent dat bij regenval het hemelwater niet meer in de bodem infiltreert maar versneld via de verharding naar de nog resterende sloten, singels en grachten wordt afgevoerd. Dit leidt tot pieklasten van afstromend hemelwater op de singels en grachten. Daarbij zorgt klimaatverandering voor meer regen en heviger buien. Het beheer van het Haarlemse water ligt bij het Hoogheemraadschap van Rijnland. Om de kans op wateroverlast tegen te gaan, verlangt Rijnland bij nieuwbouw en vernieuwingsprojecten dat dempingen voor 100 procent en toename van verharding voor 15 procent met nieuw water gecompenseerd wordt. De projectontwikkelaar dient de compenserende waterberging zoveel mogelijk binnen het eigen plangebied te realiseren. Dit wordt vervolgens opgenomen in de door Rijnland af te geven watervergunning.

Met bovenbeschreven aanpak worden watersysteemproblemen op projectniveau opgelost. Maar het watersysteem is meestal meer gebaat bij projectoverstijgende oplossingen. Voorkomen moet worden dat in elk projectgebied bijvoorbeeld een vijver

gegraven wordt. Dit leidt tot een versnippering van het watersysteem. Daarom hebben Haarlem en Rijnland gekozen voor een gebiedsgerichte benadering van de wateropgave. Deze benadering wordt momenteel voor een bedrijventerrein (Waarderpolder) en twee naoorlogse woonwijken (Schalkwijk en Delftwijk) gehanteerd. In deze gebieden worden alle herstructureringsprojecten in kaart gebracht en voorstellen gedaan om een samenhangende waterstructuur te realiseren. Voorwaarde voor een gebiedsgerichte benadering is dat de uit projecten voortvloeiende compenserende watermaatregelen ook buiten deze projecten gerealiseerd mogen worden. Met het openen van een zogeheten BergingsRekeningCourant (BRC) en het inrichten van een Gemeentelijke Voorziening Waterberging wordt hierin voorzien. Hierdoor ontstaat een eenduidig systeem van financieren en realiseren van watermaatregelen in de gemeente Haarlem.

Waterboekhouding

Het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft in 2007 beleid ontwikkeld voor het registreren van dempingen en ontgravingen binnen een bepaald gebied/peilvak: de BergingsRekeningCourant. Het is feitelijk een

waterboekhouding. Met de BRC is het voor gemeenten niet meer noodzakelijk de compenserende waterberging direct binnen het betreffende project te realiseren. De BRC kijkt namelijk naar het totaal aan dempingen/verhardingen en compenserende waterberging binnen een bepaald gebied of peilvak, over een bepaalde tijdsperiode. De BRC rekent dus niet met euro's, maar met m² toe-/afname verhardingen en m² dempingen/ontgravingen.

Gemeenten kunnen bij Rijnland een BRC openen. De BRC-houder (gemeente) kan derden (projectontwikkelaars) toestemming geven om van de gemeentelijke-BRC gebruik te maken. De hieruit voortvloeiende rechten en plichten komen dan voor rekening van de gemeente. Door extra waterberging te creëren kan de gemeente een positief saldo in m² opbouwen. Dit positieve krediet kan de gemeente inzetten voor dempingen en uitbreiding van verhard oppervlak elders binnen het BRC-gebied. De gemeente mag alleen onder beperkte voorwaarden en gedurende een periode van maximaal zes maanden negatief staan.

Rijnland stelt voor de gemeente eenmaal per jaar, in januari, de BRC-balans op.

Vereenvoudigde weergave van een deel van de Haarlemse BRC per 1 januari 2010. Projecten zonder ontgraving kopen de vereiste compenserende waterberging af.

herinrichting/ bouwproject	jaar van uitvoering	toename verharding in m ²	demping in m ²	benodigde compensatie waterberging in m ² (= 15% van toename verharding + 100% van demping)	ontgraving in m ²	tekort/ surplus waterberging in m ² (= ontgraving - compensatie)	cumulatief saldo in m ²
Jan Gijzenvaart	2006-2007	0	0	0	1.248	1.248	1.248
Pim Mulier	2006-2009	9.898	2.072	3.557	3.863	306	1.554
Roemer Visscherstraat	2007-2008	1.720	0	258	0	-258	1.296
Schoterbrug	2007-2008	0	925	925	0	-925	371
Hartekamp	2008	990	0	150	640	490	861
Spaarndamseweg	2009	0	155	155	0	-155	706
totaal per 1 januari 2010							706

Voorbeeld van een nieuwe projectoverstijgende watergang die in een openbare parkstrook in het zuidwesten van Haarlem wordt aangelegd.

Voor het openen van de BRC-Haarlem hebben Haarlem en Rijnland afgesproken om 1 januari 2005 als beginsituatie te nemen. Dat is namelijk het eerste nieuwe jaar na vaststelling van het Integraal Waterplan Haarlem. Dat betekent dat alle vanaf 1 januari 2005 door Rijnland vergunde watermaatregelen meetellen in de BRC-Haarlem. Binnen de BRC-Haarlem worden de watermaatregelen per peilvak en per gebied apart bijgehouden. Begin 2010 hebben Haarlem en Rijnland de BRC formeel geopend met een positief saldo. Dat betekent dat in Haarlem gedurende de periode 2005-2010 meer waterlopen gegraven zijn dan dat op grond van het aantal dempingen en de toename van de verharding gecompenseerd hoefde te worden.

Gemeentelijke Voorziening Waterberging

Met bovengenoemde BRC regelen Rijnland en Haarlem de benodigde m^2 waterberging binnen het grondgebied van Haarlem, maar de BRC regelt niet de financiering. Voor het effectief kunnen uitvoeren van de BRC heeft Haarlem een eigen afkoopregeling en een voorziening voor de financiering van projectoverstijgende watermaatregelen ingesteld. De Gemeentelijke Voorziening Waterberging dient dus specifiek voor de financiering van projectoverstijgende compenserende waterbergingsmaatregelen. Ze wordt gevoed met afkoopsommen uit projecten die hun waterbergingsverplichtingen afkopen. Dit is tevens een afboeking

in m^2 van de BRC. Met dit geld kan de gemeente elders binnen Haarlem het watersysteem uitbreiden en verbeteren. Dit komt overeen met een bijboeking in m^2 op de BRC. De door de gemeente vastgestelde afkoopsom bedraagt 98 euro per m^2 te graven water.

Het Hoogheemraadschap van Rijnland kent van oudsher ook een afkoopregeling. Rijnland past haar afkoopregeling echter alleen in het uiterste geval toe: wanneer blijkt dat fysieke compensatie onmogelijk binnen of in de buurt van het project gerealiseerd kan worden. Met de gemeentelijke afkoopregeling wordt afkopen makkelijker - mits de gemeente voldoende waterberging 'in de aanbieding heeft', dat wil zeggen voldoende positief saldo op de BRC heeft staan. Het voordeel van de gemeentelijke afkoopregeling is bovendien dat de afkoopsommen binnen de gemeentegrens worden aangewend voor het graven van water. Haarlem investeert hiermee in het verbeteren van het eigen watersysteem. Wordt naar Rijnland afgekocht, dan is het Rijnland in beginsel vrij om daarvoor extra water buiten de gemeente Haarlem te realiseren.

Bij de gemeentelijke afkoopregeling moet nog wel de volgende kanttekening geplaatst worden. In een stedelijke omgeving als Haarlem kunnen de realisatiekosten voor het graven van oppervlaktewater fors oplopen, bijvoorbeeld wanneer dit water met walmuren en bruggen moet worden ingericht. Dat betekent dat een afkoopsom

van 98 euro per m^2 te graven water over het algemeen niet toereikend is en eerder rond de 200 euro per m^2 zou moeten liggen. Vooralsnog is het de gemeente niet mogelijk om van projectontwikkelaars een hoger afkoopbedrag per m^2 dan Rijnland te verlangen. Rijnland hanteert een afkoopsom van 98 euro per m^2 , die gebaseerd is op de gemiddelde grondprijs in zowel stedelijk als landelijk gebied. Een projectontwikkelaar zou bij een hogere afkoopsom van de gemeente altijd bij Rijnland willen afkopen, en Rijnland kan een projectontwikkelaar op grond van haar huidige regelgeving niet dwingen bij Haarlem af te kopen. Rijnland bereidt een beleidswijziging voor, waarbij de financiële compensatie komt te vervallen. Hierdoor kan Haarlem in de toekomst een derde partij laten afkopen tegen een door de gemeente te bepalen afkoopprijs.

Haarlem en Rijnland verwachten dat de invoering van de BRC en de gemeentelijke Voorziening bijdragen aan een projectoverstijgende aanpak van de stedelijke wateropgave en daarmee aan een duurzaam goed ingericht watersysteem voor Haarlem.

Erhard Föllmi (gemeente Haarlem)
Evert van Huijssteeden
(Hoogheemraadschap van Rijnland)